

הלכות סוכה

והנה נשי"ע סי' תפ"ג פסק דאס אין לו יין יוכל
לקחת גס חמר מדינה לארבע כוסות יעו"ש
בדברי הרמ"א, ולכאורה הי' אפשר לומר דאפי"ג דאמרינן
בפסחים דף ק"ז דגס חמר מדינה כשר להבדלה וממילא
דה"ה בכל כוסות של צרכה, אצל כ"ז רק לענין דין כוס
של צרכה, דגס חמר מדינה מקרי כוס, אצל כליל פסח
דעיקר המלואה היא בשתיית יין דרך חירות וכמו שהבאנו
מלשון הרמב"ם דכאפי"א חייב לשחות כלילה הזה ארבעה
כוסות של יין, ובזה י"ל דהמלואה היא יין דוקא, דלענין
מלות השתי לא משכחינן דחמר מדינה יבא נחשב כיון לענין
זה רק לענין דין כוס של צרכה בלבד, והוי כאילו שתאן חי

גם לר"י, עיי"ש בדברי התוס', ולכאורה ל"ב מה ענין שיעורא דעשרה לדין דירת קצב, ולפולגתא דר"י ורצנן א"ס סוכה דירת קצב צעין או דירת עראי צעין, והלא שיעורא דעשרה בסוכה הוא לדברי הכל, וכדתנן בסוכה דף ב', ומה זה שייכות לדין דירת קצב או דירת עראי, ול"ע. והפשוט בזה, דבאמת בסוכה שאין בה עשרה, איכא חרי עעמי לפסול, חדא משום הלכות מחילות, דאין מחילה פחות מעשרה, וכמבואר בסוכה דף ד'. ושאינה גבוהה עשרה טפחים מנלן וכו' ארון תשעה וכפורת טפה הרי כאן עשרה וכו', ומסיק שם דלר"י הלכתא גמירי לה דאין מחילה פחותה מעשרה, ועוד יש טעם לפסול סוכה שאין בה עשרה, משום דלאו דירה היא, כמו שהבאנו למעלה מהסוגיא דבהלכות יורדין לתוך עשרה דירה סרוחה היא, וצדק י' שם כל שאינה ראויה לדירה וה"ד דלא גבוה עשרה עיי"ש, והנה בחוס' שם הקשו על הך דירושלמי וז"ל, והא דקתני מתני' ר"י אומר א"ס אינה יכולה לעמוד מעמלה חסורה דמשמע הא יכולה לעמוד כגון שסמכה על יתדות כשרה אעפ"י שאין מכרעי המטה לסכך עשרה לא חשיב עראי כיון דאי שקיל לה למטה איכא חויר עשרה והסוכה מתקיימת וכו' דמטה לחודה קיימא ואין הסוכה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט חוירה מידי דהוה אכרים וכסתות דפ"ק לא הוי מיעוט עכ"ל, ולפי"ז ממילא, דגם באינה יכולה לעמוד בפני עצמה מ"מ א"ס באנו לדון משום הלכות מחילות, באמת אין כאן מיעוט כלל, כיון דלא צעלה להמטה, ושפיר נחשבת סוכה שיש בה עשרה, דאין כאן חסרון צעיקר שיעורא דעשרה כלל כל שלא צעלה, ורק לענין דין שיעורא דעשרה של דירה הוא דלמרינן דכיון דכלל המטה אין הסוכה מתקיימת. א"כ עכ"פ אין כאן סוכה עשרה לדור זה, דאף דע"ס השיעור לא נתמעט צעיקר דין שיעורין, אצל לדירה עכ"פ לא חזיא, כיון דהסכך נשען על המטה ואי שקיל למטה אין כאן דירה, וא"כ ממ"כ אין כאן דירת עשרה ופסולה, וזהו דקאמר הגמ' דטעמא דפסולה הוא משום שאין לה קצב, כן נראה לכאורה הביאור בזה, אצל עדיין ל"ע מה זה ענין לדין דירת קצב או דירת עראי, והלא כל פחות מעשרה גם דירת עראי לא הויה, ולמה תלי לה הרמז"ס בפיה"מ בפולגתא דר"י ורצנן א"ס סוכה דירת קצב צעין או דירת עראי, [א"ס לא שנימא דהרמז"ס מפרש להך דאין לה קצב באופן אחר ולא כטעמא דירושלמי לפי שאין עשרה מהמטה עד לסכך, ועיין צפירש"י שם שמפרש להסוגיא באופן אחר], ועיין ברא"ש פ"ב דסוכה שכתב באמת הכי דגם לרצנן הסוכה פסולה משום דדירה סרוחה היא ופסולה לכו"ע, עיי"ש בדבריו. ולדעת הרמז"ס ל"ל דס"ל דכיון שלא צעלה להמטה, א"כ באמת אין כאן גם לחסרון שיעורא דדירה צע"ס החפלא, ודירה גמורה היא מדינא, רק דאי אפשר לו לדור בתוכה משום המטה, ועל כן אינו פסול רק א"ס דירת קצב צעין, דדירת קצב לא הויה כיון דאינה ראויה לדור זה, אצל עיקר שם דירה לא פקע מינה, כיון דנחשבת סוכה שיש בה עשרה צע"ס החפלא, דכל דלא צעלו לא הוי מיעוט וליתא גם חסרון שיעורא דדירה. אולם מה שנראה עוד לומר בשיטת הרמז"ס, דס"ל דלרצנן דאית להו סוכה דירת עראי צעין, באמת לא נאמר כלל תנאה דדירה צע"ס הסוכה, שיהא זה דין בהפלא שיהא בה שם דירה ואליה מיפסלא, דלרצנן דסוכה דירת עראי היא, א"כ כל דין דירה האמור בסוכה הוא רק לענין קיום המלוא, דקיום מלואה הוא עיי"ש שדר זה, כדדרשין תשבו כעין תדורו, אצל אין זה דין ותנאי צע"ס הסוכה כלל, וגם בלא חזיא כלל לדירה, אין בה גריעותא צע"ס החפלא כלל, ומקריא סוכה כשרה, רק דאי אפשר לו לקיים בה מלוא סוכה, כמו צירדו גשמים, דהסוכה מעלייתה היא, רק דישיבתו

והנה ז"ל הסוגיא צדף ד' שם, סבר אצבי למימר א"ס חמתס מרובה מליתס כשרה א"ל רצא הא דירה סרוחה היא וכו', והביאור דאצבי קאתי עלה משום עיקר דין שיעור עשרה הנאמר בסוכה, דכלל"ה הסוכה פסולה, ועי"ז הוא דקאמר אצבי דא"ס חמתס מרובה מליתס עדיין בהלכות נחשצין בכלל חלל סוכה, כמו בהלכות יורדין בתוך כ', דא"ס חמתס מרובה מליתס חשצין להלכות בכלל חלל סוכה, וה"כ בהלכות יורדין לתוך עשרה, כל שחמתס מרובה מליתס עדיין נחשצ זה בכלל חלל סוכה, ואין כאן חסרון דדין עשרה של מחילות, ורצא קאמר ל"י דנכי דאין כאן חסרון דעשרה האמור מדין מחילות, אצל עכ"פ בהלכות ממעטין לשיעורא דעשרה של דירה, דלענין זה אין נפקותא א"ס ליתס מרובה מחמתס או חמתס מרובה מליתס, ולפי"ז כל זה הוא לר"י דסוכה דירת קצב צעין, דלדידי דדין דירה הוא תנאי צע"ס החפלא של הסוכה, אצל לדידן דקומ"ל סוכה דירת עראי צעין, דנחצאר דלשיטת הרמז"ס לא נאמר כלל תנאה דדירה צע"ס החפלא, רק דצעין דירה למעשה קיום המלוא, על כן זהו שכתב הרמז"ס בלשון וצריך להזהר שלא יהיו הולין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה כדי שלא יר לו בישיבתו, דעיקר הדין לענין קיום המלוא הוא, שיוכל לקיים בה מלואו בישיבה שיש בה דירה, ולא דהויה פסול צע"ס הסוכה, וזהו דנקטו דדיני הסיכוך, ולא צדיגי טע"ס הסוכה, דצע"ס הסוכה אין כאן חסרון וגריעותא כלל, וכמש"כ. אכן כ"ז הוא לדעת הרמז"ס דמפרש להך דאין לה קצב דהיינו דוקא חליצא דר"י דסבר סוכה דירת קצב צעין, אצל יעו"ש בעור וצשו"ע סי' תר"ל שפסקו בהרא"ש בזה דהסומך סוכתו צכרעי המטה, דא"ס אין מהמטה לסכך עשרה פסול לכו"ע, ואין שייך זאת כלל להפולגתא דסוכה דירת קצב צעין או דירת עראי צעין, וזו היא שיטתם גם הכא בהלכות יורדין לתוך עשרה, דגם בחמתס מרובה מליתס פסולה, דכל פחות מעשרה לאו דירה היא לכו"ע, כמו בסומך סוכתו צכרעי המטה, דהפסול הוא משום חסרון שיעורא דדירה, ולא משום דין עשרה הנאמר בהלכות מחילות, וכמש"כ.

והנה בסוכה דף כ"ג גבי עושה סוכתו צראש הספינה, אמר אצבי דכו"ע היכא דאינה יכולה לעמוד צרות מלואי דיצשה לא כלום היא יכולה לעמוד בשאינה מלואי דיצשה כו"ע לא פליגי דכשרה כי פליגי דזיכולה לעמוד צרות מלואי דיצשה ואינה יכולה לעמוד צרות מלואי דים, ר"ג סבר סוכה דירת קצב צעין וכיון דאינה יכולה לעמוד צרות מלואי דים לא כלום היא, ר"ע סבר סוכה דירת עראי צעין וכיון דזיכולה לעמוד צרות מלואי דיצשה כשרה, וצפירש"י שם ז"ל לא כלום היא דאפילו דירת עראי לא הויה עכ"ל, ולכאורה מבואר

מעשיך, ותקופה קאי על שתי תקופות צין על תקופת טבת שנמשך זמנה עד ט"ז צניסן וצין על תקופת תמוז שנופלת לאחר חג הסוכות, כדילפינן מקראי דאציב של תקופה יחא צחדש ניסן, וכן דחג הסוכות יחא בתקופה חדשה, ועל כן מעצבין על כל אלו שיתקיימו המועדות בזמן, ולפי"ז נמלא דאלו השלשה דברים דחנין להו בצרייתא שמעצבין בשצילן את השנה שלשה דברים נפרדים הם, ואין להם שייכות זה עם זה כלל, דכל אחד דינו מיוחד בזמן מיוחד, דפסח נאמר צו דינא חדש האציב שהתצואה תהי כצר גדולה ומבוכתה, וכן שחגי גס אציב של תקופה קודם ט"ז צניסן, ובעצרת נאמר דינא דצבורי מעשיך שפירות האילן יהיו כצר גמורין וראויין להבאח ציבורים, וחג הסוכות כתיב צי תקופת השנה שהחג יהי בתקופה חדשה. אולם צרמצי"ס צפ"ד מה"ל קידוש החדש הל"א ז"ל ומפני מה מוסיפין חדש זה מפני זמן האציב כדי שיהא הפסח באותו זמן שנאמר שמור את חדש האציב שיהי חדש זה בזמן האציב וכו', על שלשה סימנין מעצבין את השנה על התקופה ועל האציב ועל פירות האילן כי"ד מחשבין ויודעין אס תהי תקופת ניסן בשנה עשר צניסן או אחר זמן זה מעצבין אותה השנה וכו' כדי שיהי הפסח בזמן האציב ועל סימן זה סומכין ומעצבין ואין חוששין לסימן אחר, וכן אס ראו צ"ד שעדיין לא הגיע האציב חלא עדיין אפל הוא ולא נמחו פירות האילן שדרכן לנמוח בזמן הפסח סומכין על שני סימנין אלו ומעצבין את השנה וכו' כדי שיהי האציב מלוי וכו' וכדי שיהיו הפירות לומחין כדרך כל זמן האציב וכו' ואלו הן הדברים שהן העיקר שמעצבין בשצילן כדי שיהיו השנים שני החמה עכ"ל, הרי דהרמצי"ס מפרש דצין אציב וצין תקופה ופירות האילן כולו על ניסן ופסח קיימי, ועוד יותר מצוהר מדצביו דהכך תלת מילי כולו חד דינא נינהו, דעיקר דין עיבור תלוי באציב, כדכתיב בקרא שמור את חדש האציב, והכך תלת מילי כולו משום אציב נינהו, וז"ל לדעת הרמצי"ס דהכי גמירי להו דצין אציב שיהא אציב של תקופה ואציב ממש ציבור התצואה הראוי לעומר וגם שיהיו פירות האילן לומחין כדרך זמן האציב והכך תלת מילי כולו לריכי לדין אציב וקאי עליהו קרא דשמור את חדש האציב שיעצרו בשצילן, ויותר נראה מלשון הרמצי"ס שהצאו דעיקר דין אציב דקרא שצו תלוי חשבון השנה וחשבון המועדות אינו תלוי כלל לא ציבור התצואה ולא בתקופה, רק עיקר פירושו הוא זמן הראוי לאציב לפי חשבון שנת החמה ואלו השלשה דברים כולו סימנים נינהו על זמן אציב זה, וכדנקט צלישני על שלשה סימנין מעצבין את השנה וכו', ויותר מזה מפורש מלשון הרמצי"ס גבי תקופה ועל סימן זה סומכין ומעצבין וכו' וכן גבי אציב ופירות האילן סומכין על שני סימנין אלו, הרי דמעיקר הדין לאו צבו תלי דין חדש האציב ודין עיבור רק הם סימנים למיחמך עליהו שעדיין לא הגיע האציב, וצ"כ דעיקר דין אציב דקרא פירושו הוא זמן האציב לפי חשבון החמה, אצל גידול התצואה עצמה לא מעלה ולא מוריד מעיקר הדין וכן תקופה, וכ"ה מצוהר מלשון הרמצי"ס דאחר דנקט הדין דעל שלשה דברים מעצבין את השנה סיים צלישני ואלו הם הדברים שהן העיקר שמעצבין בשצילן כדי שיהיו השנים שני החמה, הרי דזה יסוד הדבר לענין עיבור שיהיו השנים שני החמה, וכ"כ להדיא לעיל צפ"א הל"א יעו"ש, וצ"כ דזהו פירושה דאציב לדעת הרמצי"ס שיהיו השנים שני החמה ויהא הפסח בזמן הראוי לאציב לפי חשבון זה, ואציב ותקופה ופירות האילן כולו סימני נינהו על זמן אציב זה.

והנה צמכדריין שס ת"ר על שלשה ארצות מעצבין את השנה יהודה ועבר הירדן והגליל על שנים מהן מעצבין ועל אחת מהן אין מעצבין, וצפירש"י שס דהואיל וצבור

מצוהר מזה היפוך דצרינו, דהרי פסלינן להסוכה משום דאינה נחשבת אף דירת עראי, ודלא כמ"כ. אולם ז"ל דהרמצי"ס מפרש דהא דאס אינה יכולה לעמוד ברוח מלוי של יצשה לא כלום היא, הוא משום הלכות מחילות, דכל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח אינה מחילה, וכן משמע מלשון הרמצי"ס צפ"ד מה"ל סוכה הל"ה, דמפרש להסוגיא הכי עיי"ש, אצל לאו משום טעמא דדין דירה קאחין עלה. וגראה לפי"ז דהציבור צדצרי בגמי כך הוא, דלענין הדין דמחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח אינה מחילה, אין חילוק אס המחילה עומדת ציס, או ציצשה, בכל אופן הכל תלוי רק אס יכולה לעמוד ברוח מלוי דיצשה, דשיעורא הוא צמחילות דצעינן שחאה יכולה לעמוד ברוח מלוי, דהיינו רוח מלוי דיצשה, והכל שור אס המחילה עומדת ציס או ציצשה, דאין מקום המחילה מעלה ומוריד כלל לענין שיעורא דשס מחילה, רק משגחין על המחילה עצמה בלצד, אולם לענין דין דירת קצב, צזה משחנה השיעור לפי המקום שהיא עומדת צו, ואס היא עומדת ציס, אז לריך שחאה יכולה לעמוד ברוח מלוי ציס, ובלא"ה לאו קצב היא, כיון דצמקום שהיא עומדת שס אינה יכולה לעמוד ברוח מלוי דידי, וזהו דתלוי דין עושה סוכתו צראש הספינה. בהפלוגתא דדירת קצב או דירת עראי, דאס סוכה דירת עראי, ודיינינן רק מה"ל מחילות, ולענין הלכות מחילה ליכא נפקותא כלל אס המחילה עומדת ציס או ציצשה, אצל אס סוכה דירת קצב צעינן, וצאנו לדון הכא מדין דירה, צזה הכל נידון לפי המקום שהיא עומדת צו, ומאחר דצזה המקום אינה יכולה לעמוד, הסוכה פסולה.

הלכות קדוש החדש

פ"ד הל"ז יש דברים שאין מעצבין בשצילן כלל אצל עושין אותן סעד לשנה שצריכה עיבור מפני התקופה או מפני האציב ופירות האילן ואלו הן מפני הגדיים והעלאים שעדיין לא נולדו או שהן מעט ומפני הגוזלות שלא פרחו אין מעצבין בשצילן אלו וכו' אצל עושין אותן סעד לשנה, כולד עושין אותן סעד לשנה אומרים שנה זו לריכה עיבור מפני התקופה שמעכה או מפני האציב ופירות האילן שלא הגיעו ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים עכ"ל, מקור דין זה הוא צסכדריין דף י"א יעו"ש, אולם יעו"ש צפירש"י ותוס' דמפרשי דהא דעושין אותן סעד לשנה היינו דהגדיים והעלאים מטעמי לאציב ותקופה ופירות האילן לעבר בשצילן, דהרי קי"ל דעל שנים מהם מעצבין ועל אחת מהם אין מעצבין, ועי"ז הוא דנעשו הגדיים והעלאים סעד להצטרף עם אחד מאלו להחשב שנים שיעצרו בשצילן, אולם צדצרי הרמצי"ס הרי מצוהר להדיא דצעינן שנים מלצד הגדיים והעלאים, ואין הגדיים והעלאים מטערפין להחשב שנים ולהשלים דין עיבור, וכל הסעד הוא רק דכשמעצבין מפני התקופה וכדומה אומרים שנה זו לריכה עיבור גס מפני הגדיים והעלאים, ולריך ציבור פלוגתא הרמצי"ס ורש"י ותוס' צזה.

והגראה לומר צציבור פלוגתא, דהנה צסוגיא שס ת"ר על שלשה דברים מעצבין את השנה על האציב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעצבין ועל אחד מהן אין מעצבין, ויעו"ש צפירש"י ותוס' דמפרשי דאציב קאי על פסח דאס לא צשלה התצואה צחדש ניסן מעצבין משום דצעינן שיהא חדש האציב, ופירות האילן קאי על עצרת שאס מתאחר צישולם יותר מזמן העצרת מעצבין, משום שצצרת זמן הבאח ציבורים וקרא כתיב וחג הקציר צבורי